

A NÉPMŰVELÉS KAPCSOLATAI A MINISZTERIUMOKKAL, EGYHÁZAKKAL ÉS A KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLETEKKEL

Iskolánkivüli népművelésünk mai hivatalos szervezetét nagyemlékű gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter 1922-ben létesítette.

Gróf Klebelsberg Kunó egész művelődéspolitikáját a nagyvonalúság, átfogó szemlélet és egységes koncepció jellemzi. Így az iskolánkivüli népművelés szervezetének alapjait is az élet minden vonatkozásával számoló, körültekintő bölcs megfontolással vetette meg, jóllehet szervezetünket nem törvényerővel, hanem rendeleti úton létesítette. Gróf Klebelsberg Kunó jól tudta, hogy a népművelés csak akkor teljesítheti hivatását: a kultúra kimélyítését és kiszélesítését, ha szükséges energiáit nemcsak a kultuszminisztérium, hanem az egész kormányzat, az egész nemzeti élet forrásaiból merítheti. Jól tudta — amit már Széchenyi, a legnagyobb magyar nemzetnevelő hirdetett —, hogy a szellemi kultúra az anyagi kultúrától és a szociális tényezőktől elválaszthatatlan, bonyolult egység, akárcsak a test és lélek.

*

A népművelés lényegében társadalmi feladat, amelynek irányítását és felügyeletét végezni az összkormányzat kötelessége. A kormányzat viszont ezt a dolgot legcélszerűbben a kultuszminisztérium útján teljesítheti, mint-hogy minden tanító- és nevelőmunka igazgatására — márcsak a kultúra legközvetlenebb munkásainak: a papságnak, tanítósnak és tanárságnak hovatartozása szempontjából is — ez a minisztérium a legilletékesebb.

Ezen az elgondoláson alapszik immár huszonegyéves iskolánkivüli népművelésünk.

Intézményünk szervezete közismert. A kultuszminisztérium megfelelő ügyosztályának közvetlen irányítása alatt működnek a Törvényhatósági Iskolánkivüli Népművelési Bizottságok. A bizottság elnöke a törvényhatóság első tisztviselője: az alispán, illetve polgármester, ügyvezető-elnöke a tanfelügyelő, tisztese a népművelési titkár (tanár, tanító), akit sokoldalú munkássága alapján „a nemzet mindenésének” is nevezhetünk. Ugyanígy a helyi, vagyis a városi és községi népművelési bizottságok élén is az első közigazgatási tisztviselő áll: a polgármester, illetőleg a jegyző.

Szervezetünknek ez az összetétele szimbolikus jelentőségű. Jelenti azt, hogy a népművelés területén kultúra és közigazgatás elválaszthatatlanul, a legszorosabb kapcsolatban kell, hogy haladjon. Ha pedig a közigazgatás fogalmát valódi, széles, teljeskörű értelmében fogjuk fel, kiterjesztve a szakigazgatásra, akkor — úgy hiszem — világosan áll előttünk, hogy a népművelési munkát a kormányzat minden szervével a legteljesebb összhangban és együttműködésben kell végezni, jobban mondva: csakis így lehet végezni!

Ez természetes. Hiszen az élet annyira szövevényes, hogy egyetlen közigazgatási ág sem sajátíthatja ki annak egészét. Kell viszont egy olyan fórumnak lennie, amely az érdekelt kormányzati, egyházi és társadalmi szervekkel teljes harmóniában gyakorolja a felügyeletet, végzi az irányítást és biztosítja a tartalmi egységet.

Ha valamely intézményre, úgy a népművelésre a legteljesebb mértékben áll ez a törvény. A kultuszminisztériumi népművelés kezdettől fogva

vallotta, hogy összetett feladattömegét csakis kormányzat, egyház és társadalom együttes munkájával valósíthatja meg. Abban a percben, amint valaki ezt az elvet feladja, amint akár személyi, akár más érdekből, hiúságból, hatalomvágyból vagy elfogultságból kizárólagos intézőszervnek képzei magát és a népművelési munkát elkülöníti az élet összefüggő nagy kérdéseitől: veszett útra téved!

*

Kormányzatunknak évek óta legfőbb jelszava és törekvése: az *egység*. Nyilvánvaló, hogy egység híján még a legszebb és legjobb szándékokat sem lehet igazán eredményesen megvalósítani.

Egységen — a szó helyes értelmében — együttműködést, az erők racionális kihasználását kell érteni. Szükséges ezt hangsúlyoznunk, mert — sajnos — időnként ellenkező törekvések is észlelhetők.

A magyar kormányzat a nemzet nagy kérdéseiben való egységes közszellem kialakítása érdekében az elmúlt években külön minisztériumot létesített: a Nemzetvédelmi Propagandaminisztériumot. Ennek a minisztériumnak elsőrendű feladata, hogy a nemzeti egység, az összetartozás és az együttműködés gondolatát belegyökereztesse a legszélesebbkörű köztudatba.

Gondoljuk végig: milyen érzéseket és gondolatokat vált ki a falu népéből, a magyarság legszélesebb tömegéből az a jelenség, ha nap-nap után azt tapasztalhatja, hogy míg egyfelől az egész kormányzat egységet és összetartást hirdet, addig másfelől némely szervek saját hatáskörükben sem mindig tudják keresztülvinni az annyira fontosnak és életbevágónak hirdetett egységet és együttműködést!

Erre a visszás helyzetre éppen a népművelés nyújtja a legkirívóbb példákat. Ugyanazon helységekből a legkülönbözőbb állami szervek kezdeményeznek népművelési munkálatokat, egymástól függetlenül, egymásról mitsem tudva, sőt szinte egymás ellenében!

Vannak községek, ahol négy-öt különböző minisztériumi népkönyvtár van, de vannak még mindig tanyák és telepek, ahol egy sincs, s amelyeket csak fokozatos munkával tudunk bekapcsolni a népkönyvtári hálózatba.

Ugyanez a helyzet a társadalmi egyesületek körében is, ahol sokszor egyéni becsvágy és hiúság miatt siklanak és buknak el fontos, nagy nemzeti érdekek.

A magyar kormányzat a legnagyobb takarékoskosságot követeli az élet minden területén. Az iparügyi minisztérium a legnagyobb gondokkal küzd a nyersanyagok helyes elosztása és takarékos felhasználása érdekében, s ugyanakkor a legkülönbözőbb állami és társadalmi intézmények, egyesületek, azonos célkitűzésekkel, egymásról mitsem tudva és tudni sem akarva dolgoznak az erők szétforgácsolásán, ahelyett, hogy előre kidolgozott közös tervek szerint fejtenék ki nemzetépítő munkájukat.

*

Ennek a második országos népművelési értekezletnek legfontosabb célja éppen az, hogy megkeressük és megtaláljuk azokat az érintkezési felületeket, amelyek a népművelési munkával kapcsolatosak és gondoskodjunk a népművelési igazgatásnak olyan módjáról, amelyben minden kormányzati szerv, minden egyházi főhatóság és minden jelentős társadalmi

egyesület a maga legteljesebb támogatását, segítő és együttműködő készségét biztosítja, egyedül és kizárólag a nagy nemzeti és kulturális fejlődés, egyetemes a magyar jövő érdekeit tartva szem előtt!

*

Laikus szemlélettel első tekintetre talán különösnek tűnik fel, hogy iskolán kívüli népművelésről lévén itt szó, a tárgysorozaton találjuk a miniszterelnökség, a belügy-, földművelésügy-, ipar-, kereskedelemügyi, a honvédelmi és a közellátásügyi minisztérium igen tisztelt képviselőnek előadásait is. Mintha bizony ezeknek a minisztériumoknak feladatukra nem állna szoros összefüggésben a népművelés teendőivel! Ezzel szemben meg vagyok győződve arról, hogy aki e háromnapos értekezlet tárgysorozatát figyelemmel végigkíséri, teljesen magáévá teszi a VKM. hivatalos felfogását, s meggyőződik arról, hogy a népművelési munka a kormányzat minden egyes ágával a legszorosabb, szerves összefüggésben van.

Ezzel rá is térek tulajdonképeni feladatomra és egyenkint ismertetem a VKM. iskolán kívüli népművelésének az igen tisztelt társmínisztériumokkal, valamint az egyházi és társadalmi népművelési szervekkel való érintkezési felületeit és kapcsolatait.

Esetleges félreértések elkerülése végett még előrebocsátom, hogy az itt felsorolandó kapcsolatokat, legyenek azok kellemesek, vagy sürgősen megoldandók, a VKM. népművelési ügyosztályának két évtizeden át szerzett tapasztalatai, valamint a jelen értekezletet megelőző népművelési titkári házi megbeszélésünk tanulságai alapján állítottam össze, ezeket a problémákat tehát 70 népművelési bizottság, vagyis az egész ország hivatalos népművelése támasztja meg.

I. MINISZTERIUMOK:

1. Miniszterelnökség.

A népművelés feladatukra csonkahazánknak a legutóbbi években történt öröndetes gyarapodása következtében jelentősen megnövekedett. Különösen két időszak, fontos probléma emelkedik ki: a szórványmagyar-ság és a nemzetiségek problémája.

Mindkét kérdés a miniszterelnökség hatáskörébe tartozik. Mindkettő nehéz és kényes feladat.

A szórványkérdéssel való foglalkozás ma szinte politikai és társadalmi diyat, pedig sokkal életbevágóbb, semhogy hangzatos jelszavak áldozatául vethessük. Sürgős szükséglet a szórványmagyar-családok felkutatása és a nyelvükben idegenné vált magyarok visszavezetése a magyar életbe. Ezt a célt egyfelől a szórványinternátusokba gyűjtött, vagy vándortanítói rendszerrel beiskoláztatott gyermekek nevelésével, másfelől pedig a felnőtt-korúak népművelési gondozásával lehet elérni. Ezen a téren a miniszterelnökségnek, a kultuszminisztériumnak, az egyházaknak és a társadalmi egyesületeknek, elsősorban éppen az ú. n. „Vasgyűrű”-ben szövetkezett visszacsatolt területi egyesületeknek (EMKE, SzMKE, DMKSz, ÉMKE és VEMKE) vállvetett közös munkájára van szükség. Hálátlan, nem mutatós munka, de egy-egy győzelemmel felér minden lélek, amelyet a fojtogató idegen népi áradatból sikerül a magyarság számára megmenteni.

A nemzetiségi kérdéssel való foglalkozás legfőbb irányelveit a miniszterelnökség jelöli ki. Szükség is van az állandó irányító tájékoztatásra, mert egyes nemzetiségeink magatartása helyenkint igen súlyos feladatok elé állítja népművelési szerveinket.

A kultuszminisztérium eddig nem folytatott rendszeres népművelési tevékenységet a nemzetiségek számára. Erre költségvetési fedezete ma sincs. Pedig kívánatos, hogy nemzetiségeink egyre fokozottabban jelentkező népművelési igényét közvetlenül elégítsük ki s ne bízzuk avatatlan tényezőkre.

A szórványügy és nemzetiségi probléma népművelési szempontból való megoldása elsősorban *pénzkérdés*. Pénz kell a szórványinternátusokra, a szórványnépfoiskolákra és pénz kell a nemzetiségi nyelveken folyó népművelés (előadók, népkönyvtárak stb.) elindítására és rendszeresítésére is.

2. Belügyminisztérium.

Régi igazság, hogy a jó közigazgatás és a jó népművelés elválaszthatatlan fogalmak. A tapasztalat is azt mutatja, hogy ahol a közigazgatás vezető tényezői (a főispán, alispán és polgármester urak) megértéssel viselkednek a népművelés iránt, azt hivatali ténykedéseikben és személyes részvételükkel támogatják, ott a közigazgatás ügyvitele is könnyebb, mint ahol maradi felfogással a népművelést — mint a jámbor tudatlanságban élő nép felvilágosító és emberibb igényeket támasztó szervét — fölöslegesnek, sőt károsnak bélyegzik.

Számunkra különös öröm, hogy a belügyminiszter úr a közigazgatási kapcsolatok megvilágítása céljából a jelen értekezletre éppen azon vármegyék egyikének alispánját küldte ki, ahol közigazgatás és népművelés — a legnagyobb megértéssel, szeretettel és felelősségtudattal — azonos síkon halad.

A belügyminisztérium egyébként is nagy megértéssel és kooperációs készséggel segíti elő a népművelési érdekeket; áll ez elsősorban az ONCSÁra és az egészségvédelemre.

Röviden utalok fennálló öröndetes kapcsolatainkra:

egy-egy vármegyékben a közigazgatási tisztviselők részére népművelési előadóképző tanfolyamokat szerveznek;

a belügyminisztérium ismételten felkérte a kultuszminisztériumot bizonyos közigazgatási és szociális problémáknak a népművelési munka keretében való ismertetésére;

Budapest Szföv. Ikn. Bizottsága a VKM. megbízásából hosszú évek óta rendszeresen szervezett nyári előadóképző tanfolyamai egyikét az idén az ONCSÁval karöltve a szociális gondozók részére rendezi;

a Zöldkereszt szervezet tanfolyamain ismételten helyet kapott a népművelés ismertetése, míg másfelől a népművelési munkában is aktív részt vesznek a szervezet tagjai;

jellemző a közigazgatási és szociális vonalon kiépített együttműködés mellett az egészségügyi szolgálat terén is meglévő kapcsolatokra, hogy legutóbb a Magyar Gyógyszerész Egyesület is kérte munkánkba való bekapcsolását, amit a belügyminisztérium is szívesen ajánlott.

Vannak azonban megoldásra váró problémáink is.

Legfontosabb: a vármegyei és községi gazdálkodásban a népművelésnek jelentőségéhez mért részesítése. Ma a törvényhatóságok a népművelés számára csak a pótdóalap 0,6%-át juttathatják. Fokozza a népművelés gondjait, hogy újabban az egyes községeknek népművelési dologi szükségleteiket (fűtés, világítás stb.) nem a községi háztartásból, hanem a vármegyei népművelési bizottság költségvetéséből kell fedezniök. Ez azt jelenti, hogy a népművelés céljaira rendelkezésre álló amúgy is elégtelen összegeknek jelentős hányadát a tényleges népművelési munkától (előadások és tanfolyamok létesítése, népkönyvtár, rádió, vetítőgéphálózat fejlesztése stb.) a pusztá keret fenntartására kell elvonni.

A műkedvelői színjátszás nagy nemzeti és kulturális jelentőségére való figyelemmel indokolt volna, hogy azon műkedvelői előadások után, melyeket bizottságaink népművelő célúnak nyilvánítanak, semmiféle illetéket (rendőri, tűzoltódíj, forgalmi adó stb.) ne kelljen leróni, mert a rendezésükből befolyó hasznót amúgyis a magyar kultúra, nevezetesen a népművelés konkrét szükségleteire fordítanak.

Az iskolán kívüli népművelés intézményes filmellátásának megindítása érdekében szükséges volna:

a népművelési bizottságok által rendezett és filmbemutatással színezett népművelő előadások általános, egyszersmindenkorra érvényes engedélyezése;

a népművelési filmelőadások, illetőleg a bemutatott film hosszának szabaddá tétele;

a népművelési bizottságok részére fokozatosan kiosztandó filmvetítőkészülékeink hordozható (vándor) alkalmazásához való hozzájárulás;

a népművelés keretében bemutatandó oktató és művelő jellegű filmek vizsgálatával és engedélyezésével kapcsolatos hatáskörnek a VKM. részére történő átengedése, az iskolai filmoktatás mintája alapján.

Fontos teendő volna: a népműveléssel is foglalkozó társadalmi egyesületek alapszabályainak revíziója. Nagy számukkal és örökös versengésükkel a komoly munkát sokszor csak gátolják. Minden ilyen egyesület alapszabályát záradékkal kellene ellátni, amely szerint közművelődési tevékenységüket az Ikn. Bizottsággal egyetértőleg kell végezniök.

Végül szükséges volna, hogy a jövőben a megyei városok népművelési célokra megállapított összegének bizonyos hányada a vármegyei Ikn. Bizottsághoz utaltassék be, mert ma ezek fölött az összegek fölött a megyei városok ú. n. „helyi bizottsága“ rendelkezik, holott nyilvánvaló, hogy a megyei bizottságnak számos olyan kiadása is van (pl. a népművelési titkárnak a megyeszékhelyről a megyei városba való utazása), amely közvetve vagy közvetlenül a megyei városok népművelését, illetőleg közműveltségét szolgálja.

3. Pénzügyminisztérium.

Öszintén sajnáljuk, hogy a meghívott kormányfőhatóságok közül a pénzügyminisztérium a jelen értekezleten nem képviselteti magát. Remélni mertük ugyanis, hogy a népművelési törekvések és feladatok közelebbi megismerése a népművelés anyagi támogatását is elősegíti.

A törvényhatósági népművelés anyagi lehetőségeit a pénzügy- és belügyminisztérium együttes költségvetési tárgyalásán állapítja meg. Múlha-

tatlan szükség van arra, hogy a jelenlegi részesedés (a pótdóalap 0·6%-a, amely azonban egyes visszacsatolt területeken még alacsonyabb arányt mutat!) jelentősen emelkedjék.

Annak illusztrálására, hogy húszesztendős népművelésünk lassú kibontakozásának mi a legfőbb magyarázata, legyen szabad kiragadnom néhány esztendőből a VKM.-tárca népművelési címének végösszegeit (személyi és dologi kiadások együtt):

1921/22. költségvetési évben	3,165.000	korona	
1926/37—1933/34-ig	24.700	P,	69.600 P (két szélső határérték)
1934/35—1937/38-ig	164.000	P,	186.000 P " " "
1938/39	213.700	P	
1939/40	439.000	P	
1941	548.000	P	
Csak 1942-ben értük el az egy-			
milliós keretet:	1,185.200	P	
1943	1,331.000	P	

Ahhoz, hogy korszerű, európai színvonalú és a hazai szükségleteknek nagyjából megfelelő állami népművelést folytathassunk, a mai összegnek többszörösére, 3—4—5 millió pengőre volna szükség.

Ilyen körülmények között népművelési szervezetünk az előadókna — sajnos — még ma is csak az évtizedekkel ezelőtti tiszteletdíjakat tudja fizetni (tanfolyami órákért 1—1·50 P, előadásonkint 2 P), ami az előadói gárda számára a szellemi munka rendkívüli lebecsülését jelentené, ha hivatástudatuk nem enyhítené e valóban ki nem elégítő állapot keserűségét.

Nem szabad számításon kívül hagynunk azt a körülményt sem, hogy egyes területeken, főleg a visszacsatolt részeken politikumot is vegyíthetnek ezen állapotok bírálataba, minthogy a demokratikus gondolat a két világháború között némely államban népművelési vonalon igen kedvező állapotot teremtett...

Ami a nagy gyári és iparvállalatok munkásságának népművelési, illetőleg szabadidő-foglalkoztatását illeti, fontos nemzeti érdekből kötelezni kellene a vállalatokat munkásságuk számarányának megfelelő összeg biztosítására, amelyből az illetékes Ikn. bizottságok a gyári munkásság népművelését elláthatnák. Ma az ipari munkásság szabadidőbeli foglalkoztatása általában a GyOSz szervezetében folyik. A VKM népművelése és a GyOSz munkásfoglalkoztatása között szorosabb kapcsolat létesítendő. Munkásfőiskolák, munkásakadémiák, munkásszemináriumok támogatása iránt a VKM-hez is gyakran érkeznek kérvények. Rendezni kell végre az egységes szellemi irányítás és a különböző támogatások kérdését.

4. Földművelésügyi minisztérium.

A földművelésügyi minisztérium figyelemreméltó szakirányú népművelési tevékenységet folytat. Kapcsolataink öröndetesen alakulnak. Így legutóbb, pár hónappal ezelőtt a földművelésügyi miniszter úr átiratban kérte a VKM-et az agrárpropagandának az iskolán kívüli népművelési tevékenység keretében való kifejtésére, amit a kultuszminiszter úr készségesen teljesített.

Legfőbb teendő volna: a VKM. és a földművelésügyi minisztérium népművelési munkájának tervszerű összekapcsolása. Utalok néhány szükségletre:

a gazdasági népkönyvtárak létesítése és gyarapítása a VKM. népkönyvtári hálózatának figyelembevételével történjék, mert különben folytatódik a régi helyzet, hogy azonos helyeken fölös könyvtárak létesülnek, másutt pedig évekig nincs semilyen népkönyvtár. Nem kifejezetten gazdasági, hanem szellemtörténeti és szépirodalmi könyvanyaggal kizárólag a VKM. népkönyvtári címjegyzéke alapján gyarapíttassanak a gazdasági és egyéb szakkönyvtárak, nehogy a VKM gondos kiválasztása illuzóriussá váljék. Egyébként maguk a gazdasági népkönyvek is legcélszerűbben a VKM. népkönyvtáraiban volnának hasznosíthatók;

a háromhónapos „ezüstkalászos gazdatanfolyamok” szervezési munkálataiba kapcsoltsassanak be a th. lkn. bizottságok is, hiszen e tanfolyamok ú. n. „közismereti tárgyait” amúgyis a tanítók tartják;

hasonlóképen meghívandók volnának a th. lkn. Bizottságok a hathetes „vándorháztartási tanfolyamokra”;

szükséges, hogy a gazdasági tanfolyamok a th. lkn. Bizottságokkal előzetesen történt tárgyalás alapján rendeztessenek, nehogy a két szerv tanfolyamai keresztezzék egymást. Általában feltétlenül szükséges volna minden törvényhatóságban közös évi munkatervet kidolgozni; ez helyenkint meg is van, de országos viszonylatban nincs rendszeresítve;

a földművelésügyi minisztérium a gazdasági rádióelőadásokból nagy példányszámú nyomtatványokat készít; ha ezekből bizonyos példányszámot kaphatnánk, úgy 7000 népkönyvtárunkban való elhelyezés útján fokozottan elősegíthetnők a földművelésügyi minisztérium agrárpropagandatörekvéseit.

5. Iparügyi minisztérium.

A háziipari tanfolyamok felett, melyeket az lkn. bizottságok az iparügyi minisztériummal egyetértésben szerveznek, szakszempontról a kerületi háziipari felügyelők gyakorolnak ellenőrzést, az lkn. bizottságok viszont ily irányban végzett munkájukról évente az iparügyi minisztériumnak is rendszeresen beszámolnak.

A mai nehéz nyersanyagviszonyok között szükséges volna, hogy

a papiros-, könyvkötőlemez-, enyv- stb. ellátás terén a népkönyvtári könyvanyag szükségletei a legfontosabb honvédelmi érdekek közé soroltsassanak;

a filmnyersanyag felhasználása tekintetében pedig a VKM. népművelési ügyosztályának szempontjai is figyelembe véssenek, hiszen ez az ügyosztály gyakorolja a felügyeletet az Oktatófilm Kirendeltség felett is, amely ma különleges feladatot végez az elemi és középiskolai oktatásban és európai viszonylatban is elismerésre méltó munkát fejt ki. Másfelől pedig ugyanezen szervnek Oktató- és Népművelési Filmkirendeltséggé való folyamatban levő átszervezésével a népművelési filmek problémája is csak akkor oldható meg, ha nemcsak játékfilmek — sokszor igen hitvány játékfilmek —, hanem népművelési kultúrfilmek céljaira is megfelelő nyersanyag biztosíttatik, mert amint a külföldi, úgy a hazai népművelés sem nélkülözheti immár a népművelési filmet. Felette elgondolkoztató az a

körülmény, hogy a VKM. összes iskolai és népművelési filmnyersanyag-szükséglete mindössze kb. annyi, mint szórakoztató mozifilmgyártásunk nyersanyagszükségletének egy (egyetlenegy!) százaléka.

Hasonlóképen a népművelési tevékenység elmélyítése és fokozott ellenőrzése céljából bevezetendő népművelési autók és vándorszerelvények fenntartásához feltétlenül szükséges volna az üzemanyagok biztosítása.

6. Kereskedelemügyi minisztérium.

A VKM. iskolán kívüli népművelése szíves készséggel segíti elő mindazon törekvéseket, amelyek a kereskedelemügyi minisztérium propaganda-törekvéseit (kereskedelmi pályákra nevelés stb.), valamint a kereskedelmi alkalmazottak szabadidejének helyes felhasználását célozzák.

E szakminisztériummal főleg a háború után építendő ki szoros kapcsolatok. A tömegek nevelése terén ugyanis elsőrendű nemzeti érdek volna a „filléres vonatoknak” „kultúrvonatokká” való átalakítása. Ne csak gazdasági érdekeket szolgáljunk filléres vonatainkkal (pl. egy-egy borteremelő hely, vásár stb. meglátogatásával), hanem kössük össze e vonatjáratokat közművelődési célokkal: honismerettel, városismertetéssel, szellemi és anyagi kultúránk, a magyar föld és magyar lélek értékeinek megismertetésével.

Egyébként az idegenforgalmi szervekkel szoros kapcsolataink vannak. A Magyar Vendégforgalmi Szövetség vidéki igazgatóinak nagyrésze népművelési titkárainkból telik k; a BIB felkérésére pedig évek óta tartunk — különösen a balaton környéki megyékben — vendégforgalmi propaganda-előadásokat. Itt említem a Hangyával való egyre közvetlenebbé váló népművelési kapcsolatainkat is.

A kereskedelemügyi minisztériummal kapcsolatosan a népművelésnek ezidőszereint három fontos szükséglete volna:

a népművelési szempontok fokozottabb érvényesítése a Magyar Rádióban;

a postai és vasúti díjkedvezmények biztosítása az Ikn. bizottságok levelezése és szállítása terén (népkönyvtári könyvanyag, diapozitívek stb.); népművelési célból vasúti kedvezmények biztosítása (központi és vándorelőadók, népművelési tanfolyamhallgatók stb. részére).

Örömmel állapítjuk meg, hogy a kultuszminisztérium népművelési törekvései iránt a kereskedelmi minisztérium részéről is sok megértéssel találkozunk.

7. Honvédelmi minisztérium. Leventeintézmény.

A népművelés és leventeintézmény törekvései elválaszthatatlanok. Szükséges tehát, hogy a VKM. és a honvédelmi minisztérium e kérdésekben a legteljesebb összhangban intézkedjék, mert hiszen a VKM. neveli az ifjúságot gyermek éveiktől ifjúkorukig a leventeintézmény részére, másfelől viszont a leventeintézmény adja át a katonai szolgálatukat betöltött fiatal magyar állampolgárokat az egész életre szóló népművelés számára. Ezen a közös munkán törésnek nem szabad lennie. Éppen ezért a VKM. teljes készséggel vállalná mindazon népművelési feladatok ellátását a leventeifjúság részére is, amelyek az értelmi és lelki nevelés céljait szol-

gálják, ha e hatalmas munka ellátásához szükséges anyagi eszközökről megfelelő gondoskodás történnék. A kérdés megoldása annál szükségesebb, minthogy székelyföldi statisztikáink arról tanúskodnak, hogy a VKM népművelési tanfolyamainak hallgatóságát legtöbb helyen 60—70%-ban a magyar ifjúság virága, a leventekorú ifjúság teszi.

Kíváncsú voltam továbbá, hogy amint minden gyárban és nagyüzemben, úgy a hadiüzemekben is a rendszeres népművelési tevékenység biztosíttassék.

A leventeintézmény lendületes fejlődése egyszersmind a népművelés perspektíváját is jelzi, annál is inkább, minthogy a két intézmény egymás kiegészítő része és a leventeintézmény kezdettől fogva a VKM. népművelési irányelveire alapozta a maga népművelési munkáját. Ahogy a kard és a toll, a magyar katonai erények és a szellemi erők együttesen védtek és erősítették ezer éven át a magyar határokat, ugyanúgy a kultusz- és a honvédelmi minisztérium nemzetnevelési munkája is szoros egységben, testvéri közösségben kívánja megvalósítani egymástól elválaszthatatlan nagy nemzeti feladatait.

8. Közellátásügyi minisztérium.

A VKM. e társmisztérium felállítása óta gondoskodik a közellátás időszerű kérdéseinek minél szélesebbkörű propagálásáról, részint tanfolyamok, részint kiadványainak a népkönyvtárakban való elhelyezése útján. A közellátásügyi minisztérium nyári előadóképzőtanfolyamaink mindegyikén képviselve lévén, módot nyujtunk arra, hogy az egységes irányelveket országos vonatkozásban megismerhessék a népművelési tanfolyamok és előadások hallgatói; mivel pedig a közellátásügyi minisztérium kitűnő receptkönyveit és egyéb közérdekű füzetes kiadványait tízezer példányban bocsátja népkönyvtáraink rendelkezésére, a falusi lakosság ilyen módon is hozzájut a legfőbb gyakorlati tudnivalókhoz.

Megemlítenő, hogy a népművelési munka keretében húsz év óta folyó gazdasszonyképző, háztartási és főzőtanfolyamok a közellátásügyi minisztérium közreműködése révén a legutóbbi években egyre nagyobb számban, igen öröndetes eredménnyel szerveztetnek.

9. Nemzetvédelmi propagandaminisztérium.

A leventeintézmény mellett e minisztériummal kapcsolódik legszorosabban a VKM. népművelési munkája.

Legyen szabad pár szóval kifejetnem, hogy nézetünk szerint miben találkozik és miben különbözik a két minisztérium feladatköre a népművelési vonalon? Közös annyiban, hogy mindkét főhatóság a nemzet helyes tájékoztatását és a közgondolkodás egészséges irányítását, magyarságtudatában való elmélyítését, a keresztény és nemzeti gondolat megizmosodását, ellenállóképességének fokozását, egyszóval fajtánk szellemi és anyagi megerősödését szolgálja. De míg a nemzetvédelmi propagandaminisztérium sokoldalú, fontos tevékenysége elsősorban a nemzet időszerű kérdéseinek megvilágítására irányul, addig a VKM. népművelésének célja inkább az, hogy a nemzetpolitika időfölötti, örökérvényű tanításait gyökereztesse meg, egyszóval olyan állandó alapot biztosítson a magyarság lelkében,

amelybe az időszerű szempontok és szükségletek mindenkor beágyazhatók.

A nemzetvédelmi propagandaminisztérium széles területre kiterjedő munkásságának természetesen számos érintkezési felülete van a népműveléssel. Elég utalnunk a népfőiskolák, munkásakadémiák, alkalmi ünnepek, vándorkönyvtárak stb. révén folytatott tevékenységre. Közös törekvésünk, hogy az erőket e téren is összhangba hozzuk és a céltudatos, tervszerű munkát — a nemzetnevelés és nemzetvédelem nagy céljai érdekében — minél eredményesebben biztosítsuk.

II. AZ EGYHAZAK NÉPMŰVELÉSI TEVÉKENYSÉGE.

Az egyházak Krisztus parancsa alapján „tanítanak minden népeket”.

Ahogy az iskolákat mintegy másfélezreden át szinte kizárólag az egyházak tartották fenn, úgy az iskolán kívüli népművelés terén is vitathatatlanul nagy érdemeik vannak.

Hazánkban a népművelési munkában annál szorosabban együttműködhetik az Egyház és az Állam, minthogy a magyar kultuszminisztérium a Vallásnak és a Közoktatásnak egyaránt legfőbb állami szerve.

A legnagyobb örömmel állapíthatjuk meg a hivatalos és egyházi népművelés felfogásbeli összhangját.

Egyházaink sokoldalú népművelési tevékenységéből főleg a népfőiskolákat emeljük ki. Ennek a rendkívül nagyfontosságú népművelési intézménynek megfelelő szabályozása és intézményes fejlesztése érdekében a VKM. a legutóbbi években ismételt tárgyalásokat folytatott az érdekelt egyházi és társadalmi szervek bevonásával és minden reményünk megvan, hogy a közös alapelveken mielőbb eljutunk a szükséges kibontakozáshoz.

A katolikusok főleg a KALOT és KALASZ, valamint az EMSZO, a protestánsok pedig a KIE, valamint az erdélyi ifjúsági szervek keretében szerveznek népfőiskolákat és munkásakadémiákat, a lélekszerinti kereszténységhez illő testvéri egyetértésben.

E téren mindnyájan igen elismerésszerű munkát fejtenek ki, és a VKM-nek nem lehet más feladata, mint ezt a munkát a jövőben is támogatni, fejleszteni. Természetesen szükséges, hogy tevékenységüket a VKM — az állami főfelügyelet gyakorlása végett — minden ágazatában áttekinthesse.

A Kultuszminisztérium mindazon nem pasztorális jellegű népművelési, ill. népfőiskolai tevékenységet, amelyet az illető egyházi, vagy a bevett egyházakkal kapcsolatos szerv végez, erkölcsi és a lehetőség szerint anyagi támogatásban részesíti, ha e szervek munkatervüket jóváhagyás végett előzetesen bejelentik az Ikn. bizottságoknak, ill. a VKM-nek, s a felmerülő esetleges kíváncsnak eleget tesznek.

Kíváncsinos volna, hogy az Egyház és Állam szoros együttműködését a népművelési vonalon egyházaink külön rendelkezéssel intézményesítsék.

Ma még a hivatalos népművelés csak abban az esetben szerezhethet tudomást az egyházak népművelési előadásairól, tanfolyamairól stb., ha államsegélyt kérnek. Szükséges volna, hogy minden tevékenységüket — már csak a kooperáció kimélyítése érdekében is — előre megtárgyalják az Ikn. bizottságokkal, nehogy kiessenek bizonyos helységek a népművelési gondozásból, mint ahogy ez a különböző kormányzati és társadalmi szervek népművelési tevékenységében sajnos tapasztalható.

III. A TÁRSADALMI EGYESÜLETEK NÉPMŰVELÉSI TEVÉKENYSÉGE.

Előadásom bevezetésében kiemelttem, hogy a népművelés lényegében társadalmi feladat. Szükség van azonban arra, hogy a társadalom ily irányú tevékenységét az állam ösztönzésben, támogatásban részesítse, irányítsa és ellenőrizze. Ha ezt a felfogásunkat ezúttal megismételjük, bizonyára senki sem vádolhatja a kultuskormányzatot féltékenységgel, vagy kisajátító törekvésekkel. Oly sok a teendő, hogy már csak ezért sincs miért féltékenynek lenni. Minden érdekelt és hivatott szervnek jut is, marad is éppen elég elvégzendő feladat! Csupán a tervszerű együttműködést kell biztosítani.

Az e téren szükséges legfontosabb teendőket már említettem: kívánatos, hogy a Belügyminisztérium vegye revízió alá az alapszabályokat és a népműveléssel is foglalkozó egyesületek alapszabályát azzal a záradékkal lássa el, hogy ily munkát csak az illetékes lkn. bizottságok közreműködésével folytathatnak.

Az iparügyi minisztérium révén intézményesen biztosítandó volna a gyárak és nagyvállalatok kötelező népművelési tevékenysége.

Egyébként számos társadalmi egyesülettel, szervezettel tartunk fenn igen szoros és barátságos kapcsolatokat. Az elszakított területek egy részének visszatérésekor felvettük az érintkezést az EMKE, SzMKE, DMKSz, ÉMKE és legújabban a VEMKE vezetőségével, segítettük törekvéseiket és állandó közvetlen kapcsolatban állunk velük.

Népművelési ügyosztályunk korábbi vezetősége alapította az elmúlt években a Magyar Népművelők Társaságát, melynek sok szép fontos feladata között egyike a legfontosabbaknak: az ország minden népművelőjének közös szervezetbe tömörítése. További céljai: az elvi kérdések kidolgozása, kívánalmak és szükségletek megállapítása stb.

A városok népművelésének, ill. közművelődési mozgalmainak összefogására törekszik a Kulturális Egyesületek Szövetsége.

Az iskolán kívüli népművelési ügyosztály útján gyakorolja a VKM. főfelügyeleti jogát a Magyar Dalos Egyesületek Országos Szövetsége fölött, amely a napokban ünnepelte fennállása 75. évfordulóját. Mivel a Dalos-szövetség a valóban nemzeti szellemű és művészi színvonalú magyar zenei műveltség megteremtésén és kimélyítésén dolgozik, ami elsőrendű népművelési, ill. nemzetnevelési érdek: a VKM. a jövőben még fokozottabb mértékben igyekszik megadni e Szövetségnek minden lehető támogatást.

Ügyosztályunk útján gyakorolja továbbá a VKM. a főfelügyeletet az Országos Bokréta Szövetség fölött is. E Szövetségnek, ill. a Gyöngyösbokrétaának idegenforgalmi és külföldi propaganda szempontból igen jelentős sikerei vannak, meg kell azonban jegyeznünk, hogy a VKM. komoly követelményeket támaszt a Bokréta-szövetség néprajzi munkájának szakszerűbbé tétele iránt is, és a Szövetséggel való kapcsolat e követelmény mikénti teljesítésének természetes függvénye.

Az Országos Parasztszövetség is kérte a folyó munkaévben a hivatalos népművelési munkába való bekapcsolódását. Ennek az óhajnak a VKM. eleget is tett, a benyújtott s a hivatalos szempontoknak megfelelően módosított tartalmas Munkaterv alapján.

Fölösleges lenne részleteznem mindazon társadalmi, ifjúsági és egyéb szövetségeket, s közművelődési egyesületeket, amelyek szinte naponta fordulnak ügyosztályunkhoz, részt kívánva a közös munkában. Minden esetben teljes készséggel karoljuk fel e törekvéseket, ha a VKM-ot egyedül vezető nemzetnevelés gondolatkörébe beleilleszkednek s a komoly, eredményes népművelési tevékenységre alkalmasnak bizonyulnak.

Csak vázlatosan érinthettem a VKM. népművelési szervezete, valamint a társmínisztériumok, az egyházi főhatóságok és a társadalmi egyesületek népművelési szervei között eddig kiépített kapcsolatokat.

Végtelenül hálások leszünk, ha e szervek újabb meg újabb kapcsolatokat szönek a közös munkába.

Az elmondottak alapján a meglévő kapcsolatok kimélyítése és a meg nem lévő, de mindnyájunktól egyaránt szükségesnek vélt kapcsolatoknak megteremtése látszik a legfontosabb teendőnek.

Az elmondottakat összefoglalva, szükségesnek mutatkozik egy olyan Országos Népművelési Bizottság, vagy Tanács létesítése, amely minden érdekelt minisztérium, minden egyházi főhatóság és a jelentősebb társadalmi egyesületek képviselőiből állva, a VKM. vezetésével biztosíthatná a népművelés terén — az annyira szükséges — együttműködést.

Bisztray Gyula

Televíziós utakon falakat rakni nem lehet. A népművelésben sem. Ezért nem nélkülözheti Budapest és a megyeszékhely a saját falujával életközösségben élő, vele érző, őt megértő népművelő tanítót.

A népművelő Sorsművelő.

Igy a Jövő építésművésze helyett lehet annak sirásója is.

Népművelő lehet a szó legnemesebb értelmében egy villamoskalauz is.

És bekeretezett diplomája mellett is nemzetrontó papirospedagógus lehet bárki.

Némely hajszálhasogatók és komolytalan nem-gondolkodók népszerűség-hajszolónak, hordószónoknak gondolják azokat, akik komolyan merik venni a népművelést. Önmaguk körül húzott kisded köreiket ne zavarjuk! Majd elmossa őket az az ár, melyet rövidlátó szemük meg nem lát.

1. Ki a népművelő?

Nem a tanító.

És nem az előadó,

Hanem, aki kézenfogva a néplelket, nemzetlélekké szépíti azt és vezeti, ... vezeti a Szébb Jövő felé.

Rövidebben:

2. Aki előad, az még nem népművelő.

Hanem aki Szébb Jövőt szépít a Magyar Lélekből.

3. Ki lélekből léleknek ad elő,

igazán az a népnevelő.